

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
DİLEKÇE KOMİSYONU
SOSYAL KOOPERATİFÇİLİK
KAPSAMINDA İSRAFIN ÖNLENMESİNE
YÖNELİK UYGULAMALARIN
ARAŞTIRILMASI VE YAYGINLAŞTIRILMASI
ALT KOMİSYONU
TUTANAKLARI

5 Ocak 2022 Çarşamba

KONU

- Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İşletme Fakültesi Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Seda Ekmen Özçelik'in "Türkiye’de Sosyal Kooperatifler: Mevcut Durum Analizi “ konulu sunumu

5 Ocak 2022 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 13.35
BAŞKAN: Arzu AYDIN (Bolu)

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Alt komisyonumuzun değerli üyeleri, saygıdeğer katılımcılar, değerli basın mensupları; yeterli çoğunluğumuz vardır. Sosyal Kooperatifçilik Kapsamında İsrafın Önlenmesine Yönelik Uygulamaların Araştırılması ve Yaygınlaştırılmasıyla Alt Komisyonumuzun 4’üncü Toplantısını açıyor, tüm katılımcılara hoş geldiniz diyorum. (*)

Hatırlanacağı üzere Alt Komisyonumuzun 14 Ekim 2021 tarihli ilk toplantısında dünyada ve Türkiye’de sosyal kooperatifçilik uygulamalarına ilişkin Ticaret Bakanlığından bir sunum aldıktan sonra Ticaret Bakanlığı tarafından iyi uygulama örneği kabul edilmiş kooperatiflerden görüş almaya başlamıştık. Bu kapsamda da 4 Kasım 2021 tarihli ikinci toplantımızda Çağdaş Eğitim Kooperatifi, Tomurcuk Eğitim Kültür Dayanışma ve İşletme Kooperatifi, Genç İş Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi, İGAM Birlikte Sosyal Kalkınma ve İşletme Kooperatifi sunumlarını yapmıştı.

24 Kasım 2021 tarihli 3’üncü Toplantımızda ise İhtiyaç Haritası Yardımlaşma Fikri Mülkiyet Hakları ve Proje Danışmanlığı Kooperatifi, Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi, Engelliler ile Engelli Çocuk Ailelerine Destek Kadın Girişimi Üretim ve Destek Kooperatifi, İnogar Sosyal Kalkınma Yardımlaşma İnovasyon ve Proje Danışmanlığı İşletme Kooperatifi ve Ankara, Başka Bir Okul Mümkün Eğitim Kooperatifi sunum yapmıştı. Bugünkü 4’üncü Toplantımızda da Doktor -öğretim üyesi- Seda Ekmen Özçelik’in bilgi ve birikimlerinden faydalanmak için kendilerinden sunum alacağız.

Alt Komisyonu Başkanlığımızın sosyal kooperatifçilikle ilgili Ticaret Bakanlığından bilgi talep etmesi üzerine kendisinin bu alanda akademik çalışmaları olduğu tarafımıza bildirilmiştir. Bu sebeple sosyal kooperatifçilik hakkında mevcut durumu değerlendirerek ileride yapılması muhtemel kanun ya da kanun değişikliklerine temel uygulamalar ya da temel oluşturacak kıymetli bilgiler sunacaklarına inanıyoruz.

Şimdi, gündemimizdeki diğer işlerin görüşülmesine geçiyoruz. Bu kapsamda öncelikle Seda Hanım’a hem hoş geldiniz dileklerimizi tekrar edelim hem de kendilerini tanıtımalarını isteyelim, bu da tutanaklara geçsin, arkasından sunumu dinleyelim lütfen.

Buyurun Seda Hanım.

DOÇ. DR. SEDA EKMEN ÖZÇELİK – Öncelikle, davetiniz için teşekkür ediyorum.

Ben, Seda Ekmen Özçelik, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İşletme Fakültesindeyim. Yeni doçent oldum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Hayırlı olsun!

DOÇ. DR. SEDA EKMEN ÖZÇELİK – Çok teşekkürler.

Üniversitemizin Ticaret Bakanlığı Esnaf Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğüyle birlikte yürüttüğü Kooperatifçilik Sektör Analizi Projesi’nde görev alıyorum. Kooperatiflerle de, sosyal kooperatiflerle de bu proje kapsamında yüz yüze ve çevrim içi görüşmeler de yaptım. Bugün naçizane bu deneyimlerimi sizlere aktarmak isterim.

Teşekkür ederim.

(*) Coronavirus salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Diğer katılımcılarımızdan da kendilerini tanıtmalarını rica edeyim.

Buyurun lütfen.

(Katılımcılar kendilerini tanıttı)

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Teşekkür ediyoruz.

Sunuma geçebiliriz.

Buyurun Hocam.

DOÇ. DR. SEDA EKMEK ÖZÇELİK – Tekrar teşekkür ediyorum.

Ben, önce sosyal kooperatiflerle ilgili Türkiye ve dünyadan genel izlenimler aktarıp sonra da mevcut durumda muhtemel sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durmak istiyorum.

Sosyal kooperatifler 1970’li yılların sonunda Avrupa’da ortaya çıkmış, sosyal ekonomi modelinin yaygınlaşmasıyla birlikte 1980’lerde dünya genelinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Türkiye’de sosyal kooperatifçilik kavramı 2000’li yıllardan itibaren kadın girişimi kooperatiflerinin kurulmasıyla gündeme gelmiş olsa da aslında sosyal kooperatifçiliğin temelini oluşturan yardımlaşma ve sosyal dayanışma ekonomisi 12’nci yüzyılda var olan Anadolu’daki ahilik birliklerine kadar uzanmaktadır.

Sosyal kooperatifler, bireylerin toplu olarak sosyal fayda yaratmak için çabalarını organize ettikleri bir modeldir. Bu model sosyal hizmetler sunmanın yanı sıra işsiz veya eksik istihdamda olan insanlar için de istihdam fırsatları yaratmak amacıyla da faydalı şekilde kullanılmaktadır. Türkiye’de mevzuatta “sosyal kooperatifler” adı altında bir kooperatif türü bulunmamaktadır ama Ticaret Bakanlığının yetki alanına giren kadın girişimi kooperatifleri, eğitim kooperatifleri gibi kooperatifler sosyal olarak sınıflandırılabilir. Bu kooperatifler hangi açıdan sosyal kooperatif olarak sınıflandırılır ya da bunları sosyal kooperatif olarak sınıflandırmamızın temel nedenleri nelerdir diye bakacak olursak: Yoksullukla mücadele ve istihdama katkıda bulunmaları, sosyal fayda gözetmeleri, gelir gider farkı dağıtımlarını kısıtlamaları, gönüllülük esasına dayalı olarak dayanışma ruhu içinde faaliyet göstermeleri, toplumsal olarak dışlanan grupları topluma ve istihdama kazandırmaları, sosyal ve kültürel bütünleşmeye katkı sağlamaları ve yurtdışı mevzuatla uyumları açısından bu kooperatifleri sosyal kooperatifler olarak kabul edebiliriz.

Dünyadaki sosyal kooperatiflere kısaca bakacak olursak: Bu görmekte olduğunuz tablo çeşitli Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sosyal kooperatiflerin yasal statüsü, bu statünün kabul yılı ve kooperatiflerin faaliyet alanı hakkında bilgi vermektedir. Tablodan da görüldüğü gibi, Avrupa Birliği ülkelerinde sosyal kooperatifler dezavantajlı bireylerin iş gücüne entegrasyonu, sosyal hizmetler, sağlık, eğitim ve kültür gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Avrupa’da kadın kooperatifi şeklinde bir yapılanmaya rastlamamız pek mümkün değildir. Almanya’da bir tane kadın kooperatifi var, Avrupa’nın en büyük kadın kooperatifi olarak geçiyor ama bunun dışında Avrupa’da çok yaygın değil kadın kooperatifleri. Benim yüz yüze görüşme yaptığım İtalya’dan bir sosyal kooperatife “Kadın kooperatifleri neden yok?” diye sorduğumda, bana, kadınların ayrıca bir yapılanmaya gitmediğini ama bütün sosyal kooperatiflerin içinde çok yoğun bir şekilde katılım sağladıklarını ayrıca kadın kooperatifi olarak yapılanmadıklarını söyledi. Avrupa’da sosyal kooperatiflerin en erken ortaya çıktığı ülkelerden biri İtalya; o yüzden İtalya’ya bakacak olursak zaman içinde ticari işletmeler hâline gelen sosyal kooperatifler kuruldukları bölgede yerel kalkınmayı da destekliyorlar. Bu kooperatifler kâr getirici ticari faaliyetler yürüten kuruluşlar olmakla birlikte kamu yararına ve istihdam artırıcı faaliyetlerde bulundukları için ve bu hizmetleri sağladıkları için sosyal kooperatif kapsamında değerlendiriliyorlar. İtalya’da faaliyet gösteren sosyal kooperatifler yasa kapsamında kurumlar vergisinden muaflar, katma değer vergisi ve diğer tüm vergi türlerinde de indirim tabidir. İtalya’da sosyal kooperatifler A tipi ve B tipi olarak ikiye ayrılıyorlar; A tipi kooperatifler sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık hizmetleri

yürütürken B tipi kooperatif dezavantajlı bireylerin istihdamını sağlama hizmeti yürütmektedirler. Diğer Avrupa ülkelerinde de -görüldüğü gibi- benzer bir yapılanma vardır. Sosyal kooperatifçilik sadece Avrupa Birliği ülkelerinde değil, dünyanın diğer ülkelerinde de benimsenmiş ve yaygınlaşmaya başlamıştır; örneğin, Japonya’da eğitim kooperatifleri bir çok okulun yönetiminde yer almaktadır ve ortakları yani ebeveynler veya öğretmenler ya da her ikisi birden yönetimde doğrudan söz sahibidir. Japonya’da ayrıca iyi işleyen sağlık kooperatifleri vardır. Son elli altmış yıldır -yaklaşık- Japon sağlık kooperatifleri hizmetlerini genişletmekte ve birbirlerini entegre etmektedirler. Japonya’da faaliyet gösteren sağlık kooperatifleri çok sayıda hastane, diş hekimliği kliniği, yetişkinler için gündüz bakım merkezlerinin de sahibi ve işletmecisidir. Kadın kooperatiflerinin başarılı bir örneğine ise Hindistan’da rastlanmaktadır. 1972 yılında kurulan SEWA yani Bağımsız Çalışan Kadınlar Birliği dünyadaki sayılı başarılı örnekten biridir. SEWA çatısı altında kadın emeğinin korunması ve kadınların ekonomik faaliyetlerde yer alması amacıyla yaklaşık 105 tane kadın kooperatifi kurulmuştur. Bu kooperatifler süt üretimi, kredi hizmeti, alım satım, zanaatkarlık ve toprağa dayalı sektörlerde faaliyet göstermektedirler. Kooperatifin SEWA Bank adında bir bankası da bulunmaktadır. Yine, Güney Afrika Cumhuriyeti’nde de kadın kooperatifleri bulunmaktadır. Ticaret Bakanlığının bir çalışmasından aldığım üzere, mesela, Tooseng köyünde kadınlar bölgede yetişen besleyici bir çay türü olan yaban turpu çayı üretmek ve yoksullukla mücadele etmek için bir kooperatif kurmuşlardır, bu kooperatif de yine dünyada başarılı örneklerden biridir.

Tekrar söyleyeceğim ama, Türkiye’de sosyal kooperatifçiliğin -dediğim gibi- yasal bir statüsü yok dolayısıyla sosyal kooperatifler içine hangi sektörlerin dâhil olduğunun da kesin bir tanımı bulunmamakta ama Avrupa Birliğinin Türkiye raporunda kadın kooperatifleri ve eğitim kooperatifleri Türkiye için sosyal kooperatifler olarak tanımlanmıştır. Ancak amaçlarına baktığımızda; sağlık hizmetleri, yardımlaşma, Türkiye’deki çocuk bakım hizmetleri kooperatiflerini de yine -dediğim gibi- amaçları doğrultusunda sosyal kooperatifler olarak değerlendirebiliriz. Kadın kooperatifleri kadınlar tarafından kurulan ve ortakları kadınlardan oluşan bir kooperatif türüdür. Kadın kooperatifleri tek başına bir işletme açacak ve ürünlerini pazarlayacak sermayesi ya da cesareti olmayan kadın girişimcilerin bir araya gelerek dayanışma içinde ekonomik faaliyette bulunduğu bir modeldir. Türkiye’de kadın kooperatifi kurma fikri ilk kez 1999 yılında ortaya çıkmış 2002 yılındaysa ilk kadın kooperatifi faaliyete geçmiştir. Türkiye’deki eğitim kooperatifleri ise ortaklarının eğitim öğretim ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel eğitim kurumları açan, işleten, eğitim programları hazırlayan, öğrenci yurtları işleten, kâr etmekten ziyade sosyal amaçlara hizmet veren kuruluşlardır. Bu sosyal amaçlar nedir diye düşünersek; örneğin, yoksul öğrencilerin hizmetlerden ücretsiz yararlanması, sosyoekonomik durumları okula gitmelerine izin vermeyen kız çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, köy okullarıyla dayanışma etkinlikleri yapılması, eğitim alanında araştırma geliştirme çalışmaları yapılması sayılabilir. Ticaret Bakanlığı tarafından tanımlanan ve yine sosyal kooperatif olacak diğer kooperatifler de -dediğim gibi- yardımlaşma, sağlık hizmetleri ve çocuk bakım kooperatifleridir. Amaçlarına bakıldığında aslında -az önce de bahsettiniz- genç işi kooperatifi -mesela, bilimsel araştırma kooperatifi olarak geçiyor ama- aslında sosyal fayda yaratan bir kooperatif; bunun gibi diğer kooperatifler de aslında kendi özelliklerinde sosyal kooperatif olarak sınıflandırılabilirler. Bir de engelli bireylere hizmet etmeye yönelik kooperatifler bulunmakta -siz de bahsettiniz- Tomurcuk gibi ama resmî olarak engelli kooperatifi gibi bir statü olmadığı için bu kooperatifler genelde işletme kooperatifi olarak sınıflandırılmaktadır. Son verilere bakacak olursak, yine, Ticaret Bakanlığının KOOPBİS veri tabanından aldığımız -Aylin Hanım’a teşekkür etmek istiyorum verileri sağlamaktaki yardımı için- tabloya bakacak olursak 2020 yılında faal olan 429 kadın kooperatifi var, 2021 yılında sayıları oldukça yükselerek 704 olmuş; kadın kooperatiflerinin toplam ortak sayısı ise 7.811. Eğitim kooperatifleri de 2020 yılında 47 adetten 2021 yılında 52 adete çıkmış ve şu andaki toplam ortak sayısı da 3.013. Diğer kooperatif türlerinden, 2021

yılında 10 adet yardımlaşma kooperatifi, 2 adet ise sağlık hizmetleri kooperatifi bulunmaktadır. Az önce dediğim gibi, Ticaret Bakanlığı tarafından tanımlanmış “çocuk bakım kooperatifi” isimli bir kooperatif türü var ancak faal olarak faaliyet gösteren bir kooperatif bulunmamakta bu statüde.

Gördüğümüz gibi, son yıllarda sosyal kooperatif sayılarında, özellikle kadın girişimi kooperatiflerinin sayılarında çok hızlı bir artış gözlenmekte. Bu durum, aslında, kadınların sosyoekonomik konumunun güçlenmesinde ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kadın kooperatiflerinin önemli bir rol model olarak kabul edilmesini sağlamakta. Toplumun, sosyal kooperatiflerin hizmetlerine artan ihtiyacının yanı sıra, yerel yönetimler ve sosyal kooperatifler arasındaki güçlü iş birliği ve sosyal kooperatiflere verilen kamu desteklerinin ve teşviklerin de çok artması bu kooperatif sayılarındaki artışı sağlayan en önemli faktörlerdir.

Ayrıca, pandemi sürecinde dayanışma ve yardımlaşma üzerine dayanan bu temeldeki ekonomik faaliyetlerin önemi de daha iyi anlaşılmış; doğal, besleyici ve kaliteli gıda ürünlerine ucuz ve kolay erişimin önemli bir bileşeni olarak sosyal kooperatifler giderek önem kazanmıştır ama diğer yandan, sosyal kooperatiflerin mevzuat, finans, pazarlama, eğitim, üretim teknolojilerini iyileştirme, ölçek ekonomilerinden faydalanamama gibi birtakım sıkıntıları da bulunmaktadır. Dolayısıyla kooperatifçilikle ilgili, özellikle sosyal kooperatifçilikle ilgili bu olumlu algının önümüzdeki dönemlerde de güçlenerek devam etmesi ve karşılaşılan sorunların çözümü için sosyal kooperatiflerin mevcut durumlarının iyi analiz edilmesi ve bu kooperatiflere yönelik kamu politikalarının gözden geçirilmesi ve yeni bir kooperatifçilik vizyonu geliştirilmesi ve dönüşümün teşvik edilmesi faydalı olabilir.

Ben de bu amaç doğrultusunda, sunumumun bu kısmında özellikle sorun ve çözüm önerilerine değineceğim. Ticaret Bakanlığından çok değerli uzmanlarımız ve Sayın Daire Başkanımız burada. Biz, devam etmekte olan bu projemizde, bu konuda çalışmalarımıza detaylı olarak devam ediyoruz. Proje raporumuz yayınlandığı zaman da -bittiği zaman daha doğrusu- yine, çok detaylı olarak orada da bu bilgileri, yakın bilgileri daha detaylı olarak görebilirsiniz.

Şimdi, yine, tekrar söyleyeceğim ki, sosyal kooperatiflerin en büyük sorunlarından biri yasal statülerinin olmamasıdır -dediğim gibi- ve bu kooperatiflerin sınırı, kapsamı bilinmemektedir; mesela, bir kooperatifin sadece kadınlar tarafından kurulmuş olması ve kadınlar tarafından işletiliyor olması o kooperatifin sosyal kooperatif olmasını gerektirir mi, o kooperatife geleneksel kooperatifçiliğin yanı sıra sosyal kooperatifçilik unvanını da verir mi? Bu, tartışılması gereken bir konudur. Dolayısıyla, sosyal kooperatiflerin yasal bir statüye kavuşması ve bunun için tüm paydaşların bir araya gelerek karşılıklı etkileşim hâlinde bu mevzuatın çok açık ve anlaşılır bir dille hiçbir tereddüde yer bırakmadan hazırlanması gerekir. Bu konuda ben naçizane olarak şu deneyimimi paylaşmak isterim: Sosyal kooperatiflerle yaptığım tüm görüşmelerde sosyal kooperatiflerin yöneticileri olsun, ortakları olsun hem mevzuat konusunda hem de diğer konularda oldukça bilgili, araştırmacı, yurt dışı ve yurt içini araştıran, Bakanlıkla çok sıkı ilişkileri olan, çok güçlü diyalogu olan, hiç kopuk olmayan ve iş birliği yapma konusunda son derece hevesli ve isteklidir. Aylin Hanım’la birlikte de toplantılara girdik, aynı şekilde çok olumlu bir etkileşim oldu, aramızda bir nevi bir gönül bağı da kuruldu. Dolayısıyla, bu konuda sosyal kooperatifleri de dışlamadan, onlarla birlikte yapılması daha uygun olur diye düşünüyorum.

Ayrıca, vergi mevzuatından kaynaklanan çeşitli sıkıntılar var. Sosyal kooperatifler diğer ticari işletmelerle aynı kurumlar vergisine tabiler ve sosyal kooperatiflere yapılan bağışlardan da yine kesintiler var. Ayrıca bu katma değer vergisi gibi vergiler de, maalesef, kooperatiflere yük getiriyor. Kooperatiflerin yarattığı toplumsal fayda da göz önüne alındığında aslında diğer ticari işletmelerle aynı şekilde vergilendirilmesi bu artı değerinin daha da artmasının önünde bir engel teşkil edebilir. Dolayısıyla, vergilendirmenin de yeniden düzenlenmesi, vergilendirme esaslarının geleneksel işletmelerden ayrılması bir çözüm olabilir; yurt dışı örnekleri de böyle, az önce İtalya örneğinde bahsettiğim gibi.

Diğer yandan, sosyal kooperatiflerin üretimden ziyade pazarlama sıkıntıları bulunmakta; gerçi, bu en son dönemde, dünya ekonomisindeki ve Türkiye ekonomisindeki birtakım sıkıntılardan dolayı şu an üretim noktasında ham madde bulma ya da ham madde tedarik etme noktasında birtakım sıkıntılar yaşanıyor olabilir; hani bu geçici bir durum ama genel anlamda pazarlama konusunda bir sıkıntılar var. Markalaşma, patent alma, işte, barkod sisteminin olmaması gibi çok detaylarla sizleri sıkmak istemem ama bu konulardaki sorunlarının giderek derinleştiğini söylüyorlar. Ticaret Bakanlığının açtığı fuarlardan çok verim aldıklarını ve hani bu fuarların en azından pazarlama açısından çok etkili olduğunu... Bu fuarların ulusal ve uluslararası düzeyde de daha sıklıkla olması taraftarlar. Ayrıca, sosyal kooperatiflere özgü dijital bir platform, pazarlama platformunun kurulması da yine bizim projemizde bahsettiğimiz ve hani bir şekilde önerdiğimiz çözümlerden bir tanesi; bunların pazarlama sıkıntısına biraz olsun destek olacağını düşünüyoruz.

Az önce de söylediğim gibi sosyal kooperatiflere, özellikle kadın kooperatiflerine son yıllarda verilen kamu destekleri ve teşvikler oldukça artmış. Bu durum bir yandan, evet, sosyal kooperatifçiliğin gelişmesine önemli katkılar yapıyor ama diğer yandan sayıları hızla artan bu kooperatiflerin sürdürülebilir olması noktasında ileride kuşku yaratabilir. Ayrıca, aslında kooperatifçiliğin ruhunda olan kendi çabasıyla yani kooperatif bünyesindeki dayanışmayla ayakta durma ve o özerklik kavramının da ileride belki zarar görmesine sebep olabilir. Ayrıca, yine, ilerleyen dönemde bu sayıların çok çok artması durumunda bu destek ve hibelerin rasyonel olarak dağıtılamaması gibi bir sorun ortaya çıkabilir. Böyle durumlarda bu kamu teşvik ve hibelerinin yine mevzuat dâhilinde dağıtılmasının da bu kooperatif tanımlarına göre yeniden düzenlenmesi gerekir. Çünkü tamamen kendi öz kaynaklarıyla faaliyet gösteren ve kooperatifini çok zor döndüren, hani evindeki eşyalarla, evindeki tenceresiyle gelip yemeğini yapan kooperatifler olduğu gibi, işte, uluslararası fonlardan yararlanan ya da belediyelerin destek verdiği ve yer sağladığı, elektrik faturasına destek olduğu kooperatifler de var. Dolayısıyla, bu teşvik ve hibelerin de bu şekilde ayrılması aslında bu sorunu çözecektir diye düşünüyorum.

Bir diğer husus, aslında zihinsel engelli bireylerin eğitimiyle ilgili faaliyet gösteren sosyal kooperatiflerin bu konuda biraz ihmal edilmiş olması. Zaten mevzuat da öyle ama kendileri de hani bu hissiyat içindeler diye düşünüyorum ben. Çünkü bu kooperatifler, kadın kooperatifi statüsünde olmadıkları için çoğu kamu desteğinden de maalesef yararlanamıyorlar. Dolayısıyla zihinsel engelli bireylerin eğitimi alanındaki sosyal kooperatiflerin sorunlarının özel olarak yine dikkate alınması ve desteklenmesi... Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığının da çalışmaları var zaten ama Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği kapsamında kooperatiflere destek verilmesi; veriliyor zaten ama artması diyeyim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Artması...

DOÇ. DR. SEDA EKMEK ÖZÇELİK – Evet.

Ve hani bir şekilde onların da bu sürece dâhil edilmesi bence iyi olacaktır. Çünkü gerçekten çok önemli, gerçekten toplumsal faydayı çok artıran hizmetler bunlar, yapılanlar. Bunların dışında tabii ki yaşadıkları finansal zorlukları var. Bununla ilgili uygun kredi olanaklarının yaratılması gibi çözümler bulunabilir mutlaka. Çünkü sosyal kooperatiflerin “Bize para verin.” gibi bir şeyinden ziyade “Bizim arkamızda durun, destek atın...” Zaten Ticaret Bakanlığının çok desteği var bu konuda ama hani biraz daha istemenin zararı yoktur diye bir görüş var.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Tabii, tabii.

DOÇ. DR. SEDA EKMEK ÖZÇELİK – Eğitimle ilgili de işte şöyle söyleyeyim, eğitimden önce gençlerden bahsedeyim. Genç kesimin kooperatifçiliğe karşı mesafeli olduğunu gözlemliyoruz. Bu nedenle kooperatifçilik algısının da güçlendirilmesi, kooperatifçiliğin genç kesim için istihdam yaratma amacıyla önemli bir alternatif olarak görülebilmesi için yeni mekanizmalar yaratmamız iyi

olacaktır; mesela, az önce, Genç İşi Kooperatifini söylediniz. Böyle gençlerin kurduğu, işlettiği başarılı örneklerin ön plana alınması ya da daha işte, medyatik, birtakım gençlere yönelik tanıtım çalışmaları yapılması gibi. Dedğim gibi bu konuda da yine detaylı çalışmamız var, yapmaya da devam ediyoruz; raporumuz yayınlandığında onu da görebilirsiniz.

Yine, bunun dışında en önemli şeylerden biri kooperatif yöneticilerinin ve ortaklarının özellikle kooperatifçilik konusunda eğitim eksiklerinin olması; işte mevzuat konusunda, liderlik konusunda. Evet, çok başarılı kooperatifler var ama eksikliği olan kooperatifler de var. Kuruluş aşamasından itibaren bu eğitimlerin belki zorunlu hâle getirilmesi, hatta kuruluşun önce bir deneme süreci olması örneğin bunlar da yine kooperatiflerin sürdürülebilirliği açısından iyi olacaktır diye düşünüyorum.

Bizim bugün ziyaret edeceğimiz kooperatife benzer alanda faaliyet gösteren SADA Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi var. Ben çok kısaca bu kooperatiften bahsetmek isterim. SADA Kooperatifinden iyi örnek olarak bahsetmek isterim. 25 Mart 2019 tarihinde 46 ortakla kurulmuş bir kooperatif. Türk, Suriyeli ve Afgan kadınlar bu kooperatifte birlikte faaliyet gösteriyorlar. Bu kooperatif Suriyeli Kadın ve Kız Çocuklarının Dayanıklılığının Arttırılması Projesi kapsamında kurulmuş. Avrupa Birliği ve Japonya hükûmeti tarafından fonlanan ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM) ve Gaziantep Belediyesiyle iş birliği içinde yürütülmüştür. Proje, 3 ülkeden kadınları birleştirme özelliğiyle yine Türkiye’de bir ilk olarak sunulmaktadır. Kooperatif, yöresel Türk ve Suriye mutfağından yemek, hamur işi, tatlı ve ikramlıklar yapmakta ayrıca el emeği aksesuar, çanta ve ayakkabı sayısı ve imalatını gerçekleştirmektedir. Ben kendi özel merakımdan dolayı “İsmi neden SADA?” diye sorduğumda Arapça ve Türkçe’de ses anlamına gelen sada, ki benim ismim de o anlamda aslında, kadınların birliktен doğan güçlü sesini duyurmak üzere kurulmuş; bu da bence güzel bir hissiyat uyandırıyor.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Çok anlamlı.

DOÇ. DR. SEDA EKMEKÇİ – Bugün ziyaret edeceğimiz İGAM Birlikte Sosyal Kalkınma ve İşletme Kooperatifi hakkında da çok kısa bir şeyler söylemek isterim. 2020 yılının sonunda Ankara’da kurulmuştur. Mülteci haklarını geliştirmek amacını taşıyan İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, İGAM’ın öncülüğünde kurulmuştur. SADA’dan farklı olarak sadece kadınları değil, tüm mültecilerin ortaklığını hedeflemektedir. Yine, SADA’dan farklı olarak tamamen kurucuların öz kaynaklarıyla kurulmuştur, yurt içi ya da yurt dışı herhangi bir fon almadan kurulmuştur. İlk başta zaten İGAM üyelerinin ortaklığıyla kuruluyor, sonrasında kapılarını mültecilere açıyor. Yanlışım varsa özür dilerim ama bildiğim kadarıyla zaten kurucu ortakların Türk vatandaşı olması gerekiyor, o sebeple olabilir ama şu anda ortakları da var yine. Kendilerini de “sosyal amaçlı bir ticari kuruluş” olarak tanımlıyorlar. Ortakları üretim yapıp kendi ürünlerini pazarladığı gibi diğer kurumların ve diğer kooperatiflerin ürünlerini de pazarlıyorlar temizlik ürünleri, gıda, kitap, süs eşyaları gibi.

Diğer bir iyi örnek olarak bahsetmek istediğim uygulama, bugün Ankara şubesini göreceğiz ama ben İzmir Başka Bir Okul Mümkün Eğitim Kooperatifinden kısaca bahsetmek istiyorum. Bu, Başka Bir Okul Mümkün Derneğiyle iş birliği içinde, Türkiye’nin çeşitli illerinde açılan kooperatiflerden bir tanesi. 2014 yılında 14 ortakla kurulmuş; 2020 yılı itibarıyla 150 ortağı, anaokulu ve ilkokulunda eğitim gören 140 öğrencisi var, 4’ü aynı zamanda kooperatif ortağı olan 29 çalışanı bulunmakta. Kooperatif tüzel kişiliğine bağlı ve kâr amacı gütmemektedir, ortaklara da gelir gider farkı dağıtmamaktadır. “Başka Bir Okul Mümkün” eğitim anlayışına bağlı kalarak çocuk hakları, sınıf içi demokrasi, çocuk katılımı ve doğa eğitimine vurgu yapmaktadır. Bugün de yine benzer şekilde Ankara Başka Bir Okul Mümkün Eğitim Kooperatifini ziyaret edeceğiz. Bu kooperatif de Meraklı Kedi İlkokulunu işletmektedir, 2015 yılında açılmıştır. Yine “Başka Bir Okul Mümkün” eğitim anlayışına bağlı olarak alternatif eğitim anlayışını desteklemektedir ki bu alternatif eğitim de her çocuğun farklı öğrenme hakkı olduğu ve çocuklara söz hakkı ve seçme hakkı tanınmasıdır. Ayrıca çocuklar, aileler ve okul çalışanları birlikte

karar alırlar. Ekolojik bir duruşu vardır bu anlayışın yani eğitim felsefesini ekoloji merkezli olarak kurgular. Ekolojik krizin gerçek anlamda aşılabilmesi için gerekli olan insan-doğa ilişkisini yeni baştan kurgular ve ekolojik bakış açısını merkeze koyan bir değerler sistemini benimser. Ayrıca kâr amacı güdülmemesi ve tam burslu öğrenci sayısının artırılması gibi özgün finansman anlayışına da sahiptir. Bugün zaten herhâlde detaylarını alacağız ama okulun fiziki altyapısının iyileştirilmesinden kırtasiye ihtiyaçlarının teminine kadar bunlar kooperatif ortakları tarafından gönüllülük esasıyla karşılanmaktadır.

Benim bugün için aktaracaklarım bu kadar. Çok teşekkür ediyorum dinlediğiniz için ve nazik davetiniz için tekrar teşekkür ediyorum. Sorularınız varsa...

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Hocam, biz de çok teşekkür ediyoruz hem geldiğiniz için hem de değerli katkılarınız için. Gerçekten faydalandık, altını çizmemiz gereken ya da üzerinde durmamız gereken noktalar hususunda bilgi sahibi olduk. Gerçekten çok değerli bir çalışma hazırlamışsınız bizim için, heyecanlandığınıza değmiş; biz de heyecanla dinledik sizi. Çok teşekkür ediyoruz, sağ olun.

DOÇ. DR. SEDA EKMEN ÖZÇELİK – Ben teşekkür ederim, çok mutlu oldum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Evet, soru varsa...

AHMET SALİH DAL (Kilis) – Yani vallahi teşekkür ediyoruz, güzel.

İSMAİL TAMER (Kayseri) – Ellerinize sağlık, sağ olun, teşekkürler.

DOÇ. DR. SEDA EKMEN ÖZÇELİK – Çok teşekkür ederim, ben çok teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Ben şunu sormak isterim, siz de gerçi söyleminizin bir yerinde ifade ettiniz: Sosyal kooperatif ile kadın kooperatifini bir değerlendirmek ya da sosyal kooperatifi yalnızca kadın kooperatifi içine hapsedmek doğru olur mu, bunu ayırtırmak sizce ancak kanuni düzenleme esnasında mı mümkün olur? Ama uygulamalara, hani, gelen kooperatiflere baktığımız zaman, kadın kooperatifinin daha dışında kooperatifler de gördük; -sizin ifadelerinizde de bir kadın kooperatifi ve sosyal kooperatif algısı, sanki öyle mi yerleşiyor? Bunu düzeltmek mümkün olur mu? Uygulamada böyle bir kanı mı var ancak hukuki düzenlemeyle mi bu düzeltilebilir; onu merak ediyorum.

DOÇ. DR. SEDA EKMEN ÖZÇELİK - Ben söyleyeyim düşüncemi, Ticaret Bakanlığının değerli hocaları da katkıda bulunurlarsa. Yani kadın kooperatifleri sayıları çok fazla olduğu için aslında çok öne çıkıyor ve bir de bu teşviklerde kadın kooperatiflerine genelde öncelik verildiği için sayılarının çok olması dolayısıyla ama tabii ki hani özellikle yurt dışında da engelli bireyler olsun, işte, diğer yardımlaşma, sağlık hizmetleri bunlar da çok önemli katkılar yapan kooperatifler. Dolayısıyla bence kesinlikle sosyal fayda yaratan yani “sosyal kooperatifçilik” kavramının tekrar tanımlanması ve bunun için de belki alt ayrımlara gidilecekse gidilebilir. Yani, mesela, az önce söyledim, engelli bireylerle ilgili, baktığınız zaman birebir “sosyal kooperatif” tanımına uyuyor ama işletme kooperatifi olarak yer alıyor; mesela, diğer kooperatiflerin de sınıflandırılmasında sıkıntılar olmuştu, sonradan değiştirmişler vesaire gibi kendi tanımlarını. Dolayısıyla kısaca söylemek istersem; hayır, kadın kooperatifleri değil sadece, bütün kooperatifleri kapsayan daha kapsamlı bir tanım yapılması bence daha iyi olur.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN - Teşekkür ederim Hocam, sağ olun.

DOÇ. DR. SEDA EKMEN ÖZÇELİK - Ben teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ARZU AYDIN – Biz tekraren teşekkür ediyoruz.

Kıymetli katılımcılar, gündemimizde 4 Kasım 2021 tarihli 2'nci Tabii, Toplantımızda sunum yapan İGAM Birlikte Sosyal Kalkınma ve İşletme Kooperatifinin Keçiören atölyesinde ve 24 Kasım 2021 tarihli 3'üncü Toplantımızda sunum yapan Ankara Başka Bir Okul Mümkün Eğitim Kooperatifinin Gölbaşı yerleşkesinde yerinde incelemeye toplantımıza devam edeceğimizi ifade ediyorum. Buradaki toplantıya katıldığınız için ve sunumlarınızdan dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum, sağ olun.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 14.13

